

Nr 34

Av herr **Hermansson m. fl.**, om sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år.

(Lika lydande med motion nr 36 i Första kammaren)

1969 års vårriksdag avvisade väckta motioner om en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år. Det är dock ett faktum att den allt kraftigare opinionen i vårt land för genomförandet av denna reform märkbart kom till uttryck i såväl lagutskottets skrivning i utlåtandet till motionerna som behandlingen i kamrarna. Det hette sålunda i utskottets utlåtande bl. a.: »För egen del kan utskottet i stor utsträckning instämma i de synpunkter som motionärerna anfört till stöd för en allmän sänkning av pensionsåldern. Utskottet står heller inte främmande för att utvecklingen går mot ett pensionssystem där alla försäkrade får möjlighet till full ålderspension tidigare än vid uppnådda 67 år.»

Anslutningen till det sakligt berättigade i kravet om sänkt pensionsålder skall noteras. Skälet för att utskottet likväl kom till slutsatsen att avstyra motionerna var främst den kostnadsökning reformens genomförande skulle medföra. I övrigt hänvisades till den snabbutredning om vidgad rätt till förtidspensionering riksförsäkringsverket getts uppdraget att utföra.

Vad kostnadsaspekten beträffar måste den självfallet vägas mot reformens angelägenhetsgrad. Till detta kan åtskilligt vara att anföra. En väsentlig synpunkt är att det här rör sig om en utpräglad jämlikhetsfråga. I fjolårets vpk-motioner om sänkt pensionsålder (I: 15 och II: 18) gavs en detaljerad redogörelse över skilda kategorier löntagare i vårt land, som redan åtnjuter en lägre pensionsålder. Det rör sig om nära hälften av hela antalet löntagare. Den fråga det sålunda gäller att ta ställning till lyder: Är det inte nu dags att förverkliga ett så pass elementärt jämlikhetskrav, som att *alla* löntagare får åtnjuta en enhetlig ålderspensionering?

Ur den rika motionsfloran till 1969 års fackförbundskongresser kan till denna fråga följande citeras:

»Manliga tjänstemän och arbetsledare pensioneras vid 65 år och kvinnliga vid 62 år, medan de LO-an slutna har en pensionsålder av 67 år.

Vi anser att den ständigt ökade fysiska och psykiska press som arbetarna får vidkännas gör det angeläget att sådana skillnader elimineras, så

att den som står vid en svarv får gå i pension vid samma ålder som den som t. ex. kopierar ritningar.»

(Metalls avd. 133 i Lidköping)

Metalls avd. 83 i Linköping gör en internationell jämförelse:

»Det verkar helt felaktigt att vårt rika land skall tillämpa en högre pensionsålder för arbetare än vad man gör i många andra länder med betydligt lägre levnadsstandard än den vi har.»

Som bekant är pensionsåldern i Finland 65 år, i Storbritannien 65 år (kvinnor 60 år), i Västtyskland 65 år, i Frankrike 60 år, i Italien 60 år (kvinnor 55 år). I de socialistiska länderna har man genomgående en lägre pensionsålder än i såväl vårt land som i flertalet av de ovan anförda länderna.

De anförda citaten ur motioner till 1969 års fackförbundskongresser är inga enstaka opinionsyttringar. Av 11 avdelnings- och sektionemotioner till Svenska skogsarbetareförbundets kongress krävde 4 en sänkning av pensionsåldern till 60 år och 3 till 63 år, medan de övriga 4 uttryckte sig mera allmänt för en sänkning av pensionsåldern. Detta torde illustrera de utomordentligt starka skäl för en sänkt pensionsålder som det fysiskt påfrestande skogsarbetet aktualiserar. Inom Byggnadsarbetareförbundet begärde inalles 13 avdelningar att förbundskongressen skulle uttala sig för en sänkt pensionsålder, bland dessa förbundets största avdelning i Storstockholm. Av dessa uttalade sig 9 avdelningar för pensionsålderns sänkning till 65 år, de övriga uttalade sig i allmänt hållna ordalag för en lägre pensionsålder. Till Metallindustriarbetareförbundets kongress krävde samtliga 9 avdelningar, som motionerade i denna fråga, pensionsålderns sänkning till 65 år. Av övriga fackliga lokalavdelningar, som reste i sak samma krav, kan nämnas: 2 avd. inom Beklädnadsarbetareförbundet, 3 inom Typografförbundet, 2 inom Transportarbetareförbundet och 1 inom Målareförbundet. Samtliga kongresser anslöt sig i sak till de framförda motionerna men lät sina ställningstaganden utmynna i anslutning till LO-kravet om vidgad rätt till förtidspensionering.

Vad det gäller den politiska arbetarrörelsen kan nämnas att även fjolårets SAP-kongress behandlade motionskrav om uttalande till förmån för sänkt pensionsålder till 65 år från dels en stor verkstadsklubb i Halland jämte två arbetarkommuner till vilkas krav vederbörande partidistriktsstyrelse anslöt sig. Vidare hade arbetarkommunerna i Linköping och Finspång jämte ytterligare en arbetarkommun rest samma krav.

Vad vänsterpartiet kommunisterna beträffar reste partiets kongress i september i fjol samma krav, vilket f. ö. partiets riksdagsgrupp under en lång följd av år fört fram i Sveriges riksdag.

Det är sålunda ingen överdrift att påstå, att opinionen inom den svenska arbetarrörelsen för att genomföra reformkravet om en sänkt pensionsålder är utomordentligt stark.

När motionskraven i denna fråga trots detta avvisades av riksdagen — varvid samtidigt sympati uttalades för det sakligt berättigade i kraven — skedde det med motiveringen att riksdagen inte »i dagens läge» var beredd att förorda en sänkt pensionsålder för alla försäkrade. När ekonomiska resurser finns tillgängliga, uttalades det, »kan en utredning av de lagstiftningsfrågor som hänger samman därmed med all sannolikhet klaras av på förhållandevis kort tid».

Fjolårets SAP-kongress föreföll att se något annorlunda på denna fråga och framhöll, att det fanns en rad av frågor som kräver noggranna överväganden när det gällde genomförandet av sänkt pensionsålder. Uttalandet avslutades med, att så snart den kommande vårriksdagen (d. v. s. 1970 års) fått sig förelagt förslag om vidgad rätt till förtidspensionering . . . »bör även utredningsfrågan rörande en sänkning av den allmänna pensionsåldern tas upp till behandling».

Det sistnämnda bör kunna tolkas som ett uttalande för att riksdagen nu bör ta ställning i sakfrågan, således för genomförandet av en sänkt pensionsålder. Detta kan enbart välkomnas. Enligt vår mening var det emellertid ett riktigt påpekande i fjolårets lagutskottsutlåtande, att någon tidsmässigt långt utdragen utredning inte var erforderlig. Ju förr riksdagen tar ställning i sakfrågan desto snabbare kan en sänkning av pensionsåldern bli verklighet. Vad de ekonomiska resurserna beträffar torde det ännu icke ha inträffat, att sådana funnits tillgängliga *innan* beslut fattats om en viktig reform. Det ligger i sakens natur att när riksdagen begär förslag om en viktig reform innefattar hemställan till regeringen icke enbart lagstiftningsfrågorna utan också förslag om plan för reformens finansiering.

Till kostnadsproblematiken anser vi två synpunkter böra framhållas:

1. När vederbörande arbetsgivare svarar för kostnaderna för de löntagare, som nu åtnjuter en tidigare ålderspensionering än 67 år, finns inga bärande skäl varför de inte också skall vara med och svara för motsvarande kostnader för de LO-an slutna löntagarna, som icke har samma pensionsförmån.

2. Det finns inga bärande skäl för ett bibehållande av nuvarande maximering av folkpensionsavgiften. Hänvisningarna — som brukar förekomma — att högre inkomsttagare kan förutsättas själva ordna sin pensionsfråga av egna resurser och att de därför endast bör erlagga pensionsavgift upp till en viss gräns är uttryck för ett synsätt som inte har någon mening gemensamt med jämlikhetsbegreppet.

Vidgad förtidspensionering — ett alternativ?

Inledningsvis omnämnes i denna motion lagutskottets åberopande av utredningen rörande vidgad rätt till förtidspensionering. Riksförsäkringsverkets utredning och förslag föreligger sedan en tid och väntas ligga till grund för en proposition redan till årets vårriksdag.

Utan att närmare ingå på Rfv:s utredning och förslag (socialdepartementets stencil 1969: 5) kan sägas, att det redovisade materialet ger stöd för såväl de anförda förslagen om vidgad rätt till förtidspensionering som för kravet om en sänkt pensionsålder. Med andra ord: en till 65 år sänkt pensionsålder överflödiggör ej behovet av vidgad rätt till förtidspensionering. Opinionen från exempelvis skogsarbetarhåll bär vittnesbörd om detta. Omvänt överflödiggör inte en vidgad rätt till förtidspensionering en sänkt pensionsålder.

För det första kommer här in i bilden jämlikhetsaspekten. De LO-anslutna löntagarna, som nu ålderspensioneras vid 67 år, blir enligt utredningsförslaget om vidgad rätt till förtidspensionering *icke* jämställda med de tjänstemän, arbetsledare och andra, som åtnjuter en tidigare pensionering.

För det andra — som bl. a. *Stockholms stads* 2:a pensionsdelegation framhåller (s. 80 i soc.-depts stencil 1969: 5) — »de ökade kraven på effektivitet inom produktionslivet har medfört att människor med fysiskt och/eller psykiskt pressande yrken nu känner sig arbetsoförmögna vid tidigare tidpunkt». Detta är en allmängiltig företeelse. Den gör sig självfallet starkare gällande de närmaste åren in på 67-årsgränsen. Pensionsdelegationerna i *Blekinge läns* och *Bohus läns* allmänna försäkringskassor finner det på sikt önskvärt med en allmän sänkning av pensionsåldern men anser att en utvidgning av rätten till förtidspension för de äldre kan tas som en övergång till en sådan reform (s. 74). Pensionsdelegationen i *Södermanlands läns* försäkringskassa anser att den mest radikala lösningen vore att sänka åldern för rätt till ålderspension. Delegationen i *Kopparbergs läns* allmänna försäkringskassa framhåller att... »Många som söker förtidspension är utarbetade utan att egentligen vara sjuka. Äldre arbetskraft hinner ej med i ackordsarbete. Det är emellertid inte bara inom de tyngre arbetsområdena detta är fallet. Även inom 'lättare' yrken föreligger enahanda förhållanden på grund av tilltagande teknisk utveckling, stegrat tempo och ansvar» (s. 90).

Självfallet är dessa från pensionsdelegationerna inom försäkringskassorna — liksom från länsarbetsnämnderna — redovisade erfarenheter i lika hög grad argument för en sänkning av den nuvarande pensionsåldern som för en vidgad rätt till förtidspensionering. Om de berörda *arbetarna* skulle ha tillfrågats skulle svaren med största sannolikhet ha blivit ett klart *ja* på denna frågeställning. *Vad är för övrigt en pensionering i »förtid»?* Med detta menas en pensionering före uppnådda 67 år — d. v. s. en enligt det år 1913 rådande sociala synsättet godtyckligt vald pensionsålder.

Beträffande den tid från vilken den vidgade förtidspensioneringen skall få gälla finner utredningen det rimligt att sätta 63 år — d. v. s. den ålder från vilken tidigast förtida uttag av folkpension kan ske. Detta har be-

tydelse, heter det... »som den vidgade rätten till förtidspension kan betraktas som ett av utvecklingen framtvingat alternativ till det förtida uttaget».

Redan detta förhållande talar för att det finns fog för såväl en sänkt pensionsålder som vidgad rätt till förtidspensionering. Ett ytterligare förhållande som belyser det berättigade av en sänkt pensionsålder är hur avgörande om den vidgade rätten till förtidspensionering i praktiken — enligt de av Rfv skisserade förslagen — kommer att handläggas. Rätten till förtidspensionering förutsätter en individuell prövning. Det heter i verkets förslag:

»Det förekommer att personer, som bedömts ha en sådan arbetsförmåga att de inte fått förtidspension eller endast fått en partiell pension, inte har kunnat beredas något arbete alls eller endast tillfälligt arbete, trots att ansträngningar gjorts under lång tid från arbetsförmedlingens och arbetsvårdens sida. Om detta är förhållandet, anser verket att man bör ha rätt att dra den slutsatsen att vederbörandes arbetsförmåga endast är fiktiv. Förtidspension bör då kunna beviljas med bortseende från denna fiktiva arbetsförmåga.

En förutsättning bör dock vara att det verkligen har gjorts försök med arbetsplacering så länge, att det kan anses klart dokumenterat att placering i stadigvarande arbete sannolikt inte är att påräkna. *En tid av högst ett till två år förefaller verket rimlig.*» (Motionärernas kursiv.)

Oavsett hur bestämmelser och tillämpningsanvisningar definitivt blir utformade ger det citerade en föreställning om *skillnaden* i situationen för den LO-anslutne löntagaren med pensionsrätt från 67 år, som åren dessförinnan vill pröva att bli förtidspensionerad, och de upp till ca 1,1 miljoner löntagare, som utan behovsprövning erhåller pension från 65, 63 och 60 år. Slutsatsen blir att jämlikhetskravet måste vidhållas med oförminskad styrka när det gäller frågan om pensionsålderns sänkning — utan att därmed förringa betydelsen av att yrkesverksamma i åldrar under 65 år i vidgad omfattning skall kunna bli förtidspensionerade.

Det föreligger sålunda enligt vår mening alltigenom starkt bärande skäl för kravet om en sänkt pensionsålder.

Med stöd av det anförda föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag rörande en allmän sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år.

Stockholm den 14 januari 1970

C. H. Hermansson (vpk) Eivor Marklund (vpk) Gunvor Ryding (vpk)